

АНАЛІЗ СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО Й УКРАЇНСЬКОГО РИНКІВ НАФТИ

Губарева І.О., доктор економічних наук, професор

Рудика В.І., кандидат економічних наук, докторант

*Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України
пров. Інженерний, 1а, м. Харків. 61166, Україна*

У статті оцінено стан і визначено основні тенденції розвитку світового й українського ринків нафти. Аналізу тенденцій розвитку світового та вітчизняного ринків нафти було здійснено за даними, що характеризують як запаси, так і видобуток, і споживання нафти, а також виробництво з неї та споживання нафтопродуктів з урахуванням зовнішньоекономічних відносин країни. Оцінено регіональну структуру світового виробництва, споживання, експорту та імпорту нафти. Оцінка стану і тенденцій розвитку світового та українського ринків нафти є підґрунтям для вибору пріоритетних напрямів забезпечення енергетичної безпеки України.

Ключові слова: нафта, ринок нафти, паливно-енергетичні ресурси, регіональна структура, розвиток
DOI: 10.21272/1817-9215.2019.1-11

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Суспільство не може існувати не споживаючи енергетичні ресурси. Зростання світового ВВП забезпечується відповідним збільшенням споживання паливно-енергетичних ресурсів. Збільшення обсягів розвідки запасів нафти та стійка тенденція до збільшення її світового видобутку призводить до того, що за останні 16 років світовий видобуток нафти зріс майже у 1,4 рази. Така ситуація сприяє досягненню у найближчий час піку видобутку традиційної нафти у світі та загостренню пов'язаних із цим глобальних проблем людства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми становлення та розвитку світового ринку нафти тривалий час досліджувалися як західними, так і вітчизняними вченими, серед яких: В. Бушуєв, С. Волошина, Л. Гальчинський, М. Кизим, Д. Костенко, В. Мазуренко, У. Ніконенко, В. Омельченко, Ю. Сапронов, Т. Салашенко, М. Симмонс, Т. Стоукс, Б. Тіппі, Г. Феденко, М. Хукер, О. Шапран, Т. Щетілова, В. Шпілевський та ін. Заслужують на увагу аналітичні матеріали, звіти світових міжнародних організацій, зокрема: Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та енергетичних компаній.

Метою статті є визначення основних тенденцій розвитку світового та українського ринків нафти.

ВИКЛАД ОСНОВОГО МАТЕРІАЛУ

Енергетичні ресурси є рушійною силою розвитку світової економіки. Як видно з табл. 1, зростання світового ВВП забезпечується відповідним збільшенням споживання первинних паливно-енергетичних ресурсів (ППЕР). Така ж залежність спостерігається і в окремих країнах світу, наприклад в Україні.

У 2016 р. структура світового споживання ППЕР за їх видами мала такий вигляд: 33,3% – нафта та нафтопродукти; 24,1% – природний газ; 28,1% – вугілля; 4,5% – атомна енергія; 6,9% – гідроенергія; 3,2% – решта відновлюваних джерел енергії, а в Україні: 10,5% – нафта та нафтопродукти; 30,0% – природний газ; 36,2% – вугілля; 21,0% – атомна енергія; 1,8% – гідроенергія; 0,3% – решта відновлюваних джерел енергії. Таким чином, головним енергетичним ресурсом у світовому споживанні ППЕР є нафта, а в Україні – вугілля, природний газ і ядерна енергія.

Структура споживання нафтопродуктів в Україні та світі загалом має різну спрямованість. В Україні більше нафтопродуктів споживається на транспорті, але менше – у промисловості і сільському господарстві.

Дослідимо тенденції розвитку світового виробництва нафти та нафтопродуктів за напрямками: запаси нафти, видобуток, експорт та імпорт, виробництво нафтопродуктів та їх споживання.

Таблиця 1 – Динаміка ВВП і споживання первинних паливно-енергетичних ресурсів у світі та в Україні у 2005-2016 рр. (складено авторами за даними [1-3])

Рік	Світ				Україна			
	ВВП		ППЕР		ВВП		ППЕР	
	млрд. дол	% до попереднього року	млн. т н.е.	% до попереднього року	млрд. дол	% до попереднього року	млн. т н.е.	% до попереднього року
2010	65954,8	104,3	12170,0	104,9	136,0	104,2	121,0	107,2
2011	68049,7	103,2	12455,3	102,3	143,4	105,4	125,7	103,9
2012	69713,9	102,4	12633,8	101,4	143,8	100,3	122,7	97,6
2013	71549,6	102,6	12866,0	101,8	143,8	100,0	114,0	93,5
2014	73590,2	102,9	12988,8	101,0	134,3	93,4	101,3	88,3
2015	75665,8	102,8	13105,0	100,9	121,2	90,2	83,9	82,8
2016	77551,1	102,5	13276,3	101,3	124,0	102,3	87,0	103,7

Динаміка світових розвіданих запасів нафти має стійку тенденцію до зростання. Показник збільшується з року в рік, винятком стали лише 1998 р. та 2015 р., коли було зафіксовано менший об'єм запасів нафти, ніж у попередньому році. Зростання запасів нафти в 2016 р. порівняно з 1990 р. склало 66,1 %, або 679,2 млрд бар. (табл. 2)

Зростання обсягів розвідки запасів нафти стимулювалося стійкою тенденцією збільшення її світового видобутку з 1990 р. по 2016 р. Світовий видобуток нафти за аналізований період зріс в 1,4 рази. В Україні ж, навпаки, видобуток нафти неухильно знижується. Так, у 2016 р. порівняно з 2006 р. обсяги видобутку нафти зменшилися на 50 %.

Згідно з даними, наведеними в табл. 2, видно, що в 2016 р. найбільші об'єми розвіданих запасів нафти були у регіоні Близький Схід – 813,5 млрд бар., що становить 47,7 % світових запасів нафти. Другу позицію займає регіон Південна та Центральна Америка з показником 327,9 млрд бар. (19,2 %). На третьому місці розташувався регіон Північна Америка – 227,5 млрд бар. (13,3 %). Найменші обсяги розвіданих запасів нафти – 48,4 млрд бар. (2,8 %) – зафіксовані в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Таблиця 2 – Розвідні запаси нафти за регіонами світу в 1990-2016 рр., млрд. бар (складено авторами за даними [4,5])

Регіони	Рік				Темп приросту 2016 р. до 1990 р., %	Частка в світових запасах, %
	1990	2000	2010	2016		
Близький Схід	659,6	696,7	765,6	813,5	23,3	47,7
Південна та Центральна Америка	71,5	97,9	324,7	327,9	358,5	19,2
Північна Америка	125,4	232,1	217,8	227,5	81,4	13,3
Європа та Євразія	75,9	97,7	139,5	161,5	112,8	9,5
Африка	58,7	93,4	132,7	128,0	118,0	7,5
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	36,3	40,1	41,7	48,4	33,3	2,8
Світ загалом	1027,5	1257,9	1622,1	1706,7	66,1	100,0

Найбільший приріст розвіданих об'ємів нафти у 2016 р. порівняно з 1990 р. спостерігався в регіоні Південна та Центральна Америка, який склав 358,5 %.

Найменший приріст за розглянутий період був зафіксований в регіоні Близький Схід, за 26 років він склав лише 23,3 %.

У 2016 р. світовим лідером за розвіданими запасами нафти стала Венесуела, запаси нафти в якій оцінюються на рівні близько 300,9 млрд бар., або майже 17,7 % від загальносвітових. На другому місці за цим показником розташувалася Саудівська Аравія – 266,5 млрд бар. (близько 15,7 %). Третю позицію займає Канада – 171,5 млрд бар. (10,1 %). Іран розташувався на четвертому місці – 158,4 млрд бар. (9,3 %). Замикає п'ятірку лідерів Ірак – 153 млрд бар. (9 %). На першу п'ятірку країн-лідерів припадає близько 22 % від загальносвітових розвіданих запасів нафти, а на десятку – 85,8 %. Запаси нафти та газового конденсату в Україні протягом 2000–2016 рр. залишалися незмінними і склали 395 млн бар. (52-ге місце серед країн світу) [7-11].

Зростання світового видобутку нафти визначається зростанням попиту на неї. З 1990 р. по 2016 р. світовий видобуток нафти зріс з 23,86 млрд бар. до 33,63 млрд бар., тобто в 1,4 рази. Видобуток нафти за регіонами світу наведено в табл. 3.

Таблиця 3 - Видобуток нафти за регіонами світу в 1990-2016 рр., млрд. бар (складено авторами за даними [4-6])

Регіони	Рік				Темп приросту 2016 р. до 1990 р., %	Частка в світових запасах, %
	1990	2000	2010	2016		
Близький Схід	6,4	8,59	10,35	11,60	81,3	34,5
Південна та Центральна Америка	1,64	2,49	2,66	2,73	66,3	8,1
Північна Америка	5,05	5,08	5,07	7,03	39,3	20,9
Європа та Євразія	5,86	5,44	6,43	6,47	10,4	19,2
Африка	2,46	2,85	3,69	2,88	17,1	8,5
Азіатсько- Тихоокеанський регіон	2,45	2,86	3,01	2,92	19,3	8,7
Світ загалом	23,86	27,3	30,11	33,63	41,0	100,00

У період 1990–2016 рр. лідером за видобутком нафти був Близький Схід, країни якого видобули в 2016 р. 11,6 млрд бар. нафти, що становить близько 34,5 % загальносвітового видобутку. Друге місце займав регіон Північна Америка, частка якого в загальносвітовому видобутку нафти в 2016 р. склала близько 20,9 %. Третю позицію за видобутком нафти посів регіон Європа та Євразія, видобувши 6,47 млрд бар. нафти (19,2 %). Найменше було видобуто нафти регіоном Південна та Центральна Америка – 2,73 млрд бар. (8,1 %).

Взагалі за період, який розглядається, простежується зростання видобутку нафти за всіма регіонами, але різними темпами. Треба зазначити, що в регіоні Близький Схід спостерігається не тільки найбільший об'єм видобутку нафти, а також найбільш стрімке його зростання. Так, темп приросту в 2016 р. порівняно з 1990 р. за цим регіоном склав 81,3 %. А найменший приріст спостерігається в регіоні Європа та Євразія, лише 10,4 %. Перше місце серед всіх країн світу за видобутком нафти в 2016 р. зайняли США, видобувши 4,51 млрд бар., що склало близько 13,4 % світового видобутку. За ними з невеликим відставанням розташувалася Саудівська Аравія, яка видобула 4,5 млрд бар., що склало близько 13,4 % світового видобутку. Третю позицію за видобутком нафти посідає Росія з показником 4,1 млрд бар. (12,2 %). Четверте місце зайняв Іран – 1,68 млрд бар. (5,0 %). Замикає п'ятірку лідерів за видобутком нафти Ірак, який у 2016 р. видобув 1,63 млрд бар. нафти, що становить 4,8 % від загальносвітового видобутку.

Споживання нафти за останні 26 років збільшилося в 1,5 рази. В Україні у 2006–2016 рр. попит на нафту суттєво знизився [7-11].

За період 1990–2016 рр. темпи світового приросту споживання нафти перевищували темпи її видобутку. В Україні знижувалися як темпи видобутку, так і споживання нафти [7-11].

Значна частина приросту світових запасів нафти – 275,2 млрд бар. виникла в результаті декларації у 1999 р. Канадою (131,8 млрд бар.) та 2008 і 2009 рр. Венесуелою (111,8 млрд бар.) запасів важкої нафти важкодоступних родовищ і бітомінозних пісків, а також у 2002 р. необґрунтованого збільшення декларованих Іраком запасів (31,6 млрд бар.).

Поряд з вищезазначеним слід вказати, що ще у 1980-х рр. країнами Близького Сходу необґрунтовано було задекларовано зростання запасів нафти на 205 млрд бар., у тому числі:

1984 р. Кувейтом – на 25,7 млрд бар., тобто на 38,4 % щодо попереднього року;

1986 р. Іраком – на 28 млрд бар., або 38,9 %;

1986 р. ОАЕ – на 64 млрд бар., або в 2,9 рази;

1988 р. Саудівською Аравією – на 85,4 млрд бар., або на 50,4 %.

Зважаючи на вищезазначені факти, можна констатувати, що серед задекларованих у 2016 р. світових запасів нафти – 1706,7 млрд бар., 480,2 млрд бар., або 28,1 % складала необґрунтовані або недосяжні за сучасних технологій.

Таким чином, можна стверджувати, що сучасна світова сфера нафтокористування перебуває у стані перманентних структурних змін, які обумовлюються скороченням частки видобутку якісної нафти з легкодоступних покладів і родовищ та збільшенням частки видобутку низькоякісної нафти з важкодоступних покладів і родовищ.

Споживання нафти у світі за останні 26 років збільшилося в 1,5 рази. У 2016 р. воно склало 35,24 млрд бар., а в 1990 р. воно становило 24,33 млрд бар.

Лідером серед регіонів світу за споживанням нафти у 2016 р. став Азіатсько-Тихоокеанський регіон – 12,26 млрд бар. нафти, що становить близько 34,8 % від світової величини. У 1990 р. лідером за споживанням нафти був регіон Європа та Євразія, а Азіатсько-Тихоокеанський регіон посідав лише 3 місце з показником 5,08 млрд бар. Таке стрімке зростання споживання нафти в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні здебільшого зумовлено збільшенням споживання нафти Китаєм, який в 2016 р. посів за цим показником 2-ге місце у світі, поступаючись тільки США. На другому місці знаходиться регіон Північна Америка, показник якого у 2016 р. склав 8,7 млрд бар., що становило близько 24,7 % від загальносвітового споживання. Третє місце за цим показником посідає регіон Європа та Євразія, який в 2016 р. спожив 6,86 млрд бар. нафти що становило 19,5 % світового споживання. Найменше нафти у 2016 р. було спожито регіоном Африка – 1,44 млрд бар.

У 2016 р. порівняно з 1990 р. найбільше збільшення темпів споживання нафти зафіксовано в регіоні Близький Схід та Азіатсько-Тихоокеанський регіон (160,8 % та 141,3 % відповідно). Найменший показник темпу приросту в 2016 р. порівняно з 1990 р. зафіксовано в регіоні Європа та Євразія (–18,9 %).

Основними світовими споживачами нафти є США (20,3 %) та Китай (12,8 %), які у 2016 р. спожили 7,17 та 4,52 млрд бар. відповідно. Зі значним відставанням від головних світових лідерів слідує: Індія – 1,64 млрд бар. (4,7 %), Японія – 1,47 млрд бар. (4,2 %) та Саудівська Аравія – 1,43 млрд бар. (4,0 %). На першу п'ятірку країн-лідерів приходиться близько 46 % загальносвітового споживання нафти. У 2016 р. Україна посіла 52-ге місце серед країн світу за показником споживання нафти. Україною було спожито 0,07 млрд бар., що склало 0,2 % від загальносвітового споживання.

В 2016 р. темп приросту світового споживання нафти перевищував темп приросту її видобутку на 3,9 %, що свідчить про те, що попит на нафту перевищує її пропозицію, що зумовлює зростання на неї цін.

У табл. 4 наведено дані, що характеризують експорт нафти за регіонами світу.

Лідером в 2016 р. за експортом нафти був регіон Близький Схід, який експортував 7 млрд бар., що становить близько 43,5 % від загальносвітового. На другому місці за цим показником розташувався регіон Європа та Євразія, який експортував 3,5 млрд бар. нафти (21,5 %). Третю позицію займав регіон Африка, експорт нафти з якого склав 2,1 млрд бар. (13 %). Аутсайдером за цим показником був Азіатсько-Тихоокеанський

регіон – 0,5 млрд бар., що склало лише 3,1 % від загальносвітового експорту. Що стосується приросту цього показника в 2016 р. порівняно з 1990 р., то лідером є регіон Південна та Центральна Америка, приріст якого склав 211,6 %. Найгірший показник за темпом приросту експорту нафти продемонстрував Азіатсько-Тихоокеанський регіон (–38,1 %).

Таблиця 4 – Експорт нафти за регіонами світу в 1990-2016 рр., млрд. бар (складено авторами за даними [4-6])

Регіони	Рік				Темп приросту 2016 р. до 1990 р., %	Частка в світових запасах, %
	1990	2000	2010	2016		
Близький Схід	4,5	5,9	6,1	7,01	52,4	43,5
Південна та Центральна Америка	0,6	1,1	1,2	1,87	211,6	11,6
Північна Америка	0,7	1,1	1,0	1,19	70,1	7,4
Європа та Євразія	1,8	3,2	3,6	3,46	92,2	21,4
Африка	1,8	2,2	3,1	2,10	16,5	13,0
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	0,8	0,8	0,6	0,50	-38,1	3,1
Світ загалом	10,2	14,4	15,6	16,2	58,1	100,0

Динаміка світового експорту нафти демонструє зростаючу тенденцію. В 2016 р. порівняно з 1990 р. світовий експорт нафти збільшився на 57,4 %, а експорт нафтопродуктів – на 34,1 %. Основним експортером нафти в світі у 2016 р. була Саудівська Аравія, яка експортувала 2,72 млрд бар. нафти, що становить близько 16,9 % від загальносвітового. Другу позицію за цим показником посідала Росія, експорт якої в 2016 р. склав 1,85 млрд бар. (11,5 %). На третьому місці розташувався Ірак з показником 1,39 млрд бар. (8,6 %). Канада в 2016 р. посіла за експортом нафти четверте місце, експортувавши 1 млрд бар. (6,2 %). Замикає п'ятірку лідерів за цим показником ОАЕ, експорт нафти яких склав 0,88 млрд бар. (5,4 %). Загалом на 5 країн-лідерів припадає близько 48,7 % від загальносвітового експорту нафти. Експорт нафти та нафтопродуктів з України має рудиментарний характер. Упродовж 2006–2016 рр. у країні відбулося суттєве скорочення поставок нафти та нафтопродуктів на експорт.

Динаміка світового імпорту нафти та нафтопродуктів демонструвала зростаючу тенденцію. В 2016 р. порівняно з 1990 р. цей показник зріс на 59,6 %, з 10,3 млрд бар. до 16,4 млрд бар. Лідруючу позицію серед регіонів світу за імпортом нафти в 2016 р. займає Азіатсько-Тихоокеанський регіон, який імпортував 8,06 млрд бар. нафти, що становить близько 49,2 % загальносвітового імпорту. Другу позицію посідає регіон Європа та Євразія, імпортувавши 4,4 млрд бар. нафти (26,9 %). На третьому місці за цим показником розташувався регіон Північна Америка, імпорт нафти якого склав 3,2 млрд бар., що становить близько 19,5 % від загальносвітового показника. Найменший показник імпорту нафти в 2016 р. зафіксовано в регіоні Близький Схід – 0,18 млрд бар., що становить лише 1,1 % від світового імпорту. Що стосується темпів приросту в 2016 р. порівняно з 1990 р., то найбільший показник зафіксовано в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – 198,4 %. Найбільше зменшення же було зафіксовано в регіоні Південна та Центральна Америка, яке становило (–49,1 %). Лідуючою країною за імпортом нафти у світі у 2016 р. стали США, імпорт нафти яких оцінюється на рівні близько 2,9 млрд бар., що становило 17,6 % загальносвітового імпорту. На другому місці за цим показником розташувався Китай – 2,78 млрд бар. (17,0 %). Третю позицію з показником 1,57 млрд бар. займає Індія (9,6 %). Японія розташувалася на четвертому місці з показником 1,15 млрд бар. (7 %). Замикає п'ятірку лідерів Південна Корея 1,07 млрд бар. (6,5 %). На 5 країн-лідерів припадає близько 57,6 % від загальносвітового імпорту нафти, а на 10 країн-лідерів – 72,2 %.

У 2016 р. порівняно з 1990 р. спостерігалось різке скорочення імпортних поставок нафти в Україну [7-11].

З 1990 р. по 2016 р. спостерігалася тенденція до поступового зростання світового виробництва нафтопродуктів на 37,6 %. В Україні в 2006–2016 рр. виробництво нафтопродуктів зменшилося на 82,6 % [7-11].

Виробництво нафтопродуктів за регіонами світу в 1990–2016 рр. наведено в табл. 5.

В 2016 р. лідером з виробництва нафтопродуктів був Азіатсько-Тихоокеанський регіон, країни якого виробили 10,61 млрд бар. нафтопродуктів, що становило близько 32,3 % загальносвітового виробництва. Друге місце займав регіон Північна Америка, частка якого в загальносвітовому виробництві нафтопродуктів в 2016 р. склала близько 24,5 %. Третю позицію з виробництва нафтопродуктів посідав регіон Європа та Євразія, який виробив 7,9 млрд бар. нафтопродуктів (24,1 %). Найменше було вироблено нафтопродуктів країнами Африканського регіону – 0,78 млрд бар. (2,4 %).

Взагалі за період, який розглядається, простежується тенденція зростання виробництва нафтопродуктів за чотирма регіонами. Треба зазначити, що Азіатсько-Тихоокеанський регіон демонструє найбільш стрімке зростання виробництва нафтопродуктів. Так, темп приросту в 2016 р. порівняно з 1990 р. за цим регіоном склав 153,9 %. А найбільше зменшення виробництва нафтопродуктів спостерігалось в регіоні Європа та Євразія (–9,95 %).

Таблиця 5 – Виробництво нафтопродуктів за регіонами світу в 1990-2016 рр., млрд. бар (складено авторами за даними [4-6])

Регіони	Рік				Темп приросту 2016 р. до 1990 р., %	Частка в світових запасах, %
	1990	2000	2010	2016		
Близький Схід	1,65	2,19	2,5	3,16	91,7	9,6
Південна та Центральна Америка	1,72	2,18	2,17	2,34	36,0	7,1
Північна Америка	6,71	7,57	7,97	8,06	20,2	24,5
Європа та Євразія	8,81	7,63	7,59	7,93	-10,0	24,1
Африка	0,84	0,9	0,96	0,78	-7,1	2,4
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	4,18	6,92	9,4	10,61	153,9	32,3
Світ загалом	23,91	27,39	30,59	32,88	37,6	100,00

Перше місце серед всіх країн світу за виробництвом нафтопродуктів у 2016 р. зайняли США, які виробили 7,32 млрд бар., що складає близько 22,3 % світового виробництва. За ними з деяким відставанням розташувався Китай, який виробив 4,17 млрд бар., що становило близько 12,7 % світового виробництва нафтопродуктів. Третю позицію за виробництвом нафтопродуктів посіла Росія з показником 2,31 млрд бар. (7,0 %). Четверте місце зайняла Індія – 1,91 млрд бар. (5,8 %). Замикає п'ятірку лідерів за виробництвом нафтопродуктів Японія, яка у 2016 р. виробила 1,28 млрд бар. нафтопродуктів, що становить 3,9 % від загальносвітового.

Споживання нафтопродуктів у світі за останні 26 років збільшилося на 42,9 %. Лідером серед регіонів світу за споживанням нафтопродуктів у 2016 р. став Азіатсько-Тихоокеанський регіон – 11,76 млрд бар. нафти, що становить близько 33,9 % від світової величини. У 1990 р. лідером за споживанням нафтопродуктів був регіон Європа та Євразія, а Азіатсько-Тихоокеанський регіон посідав лише 3 місце з показником 5,04 млрд бар. На другому місці знаходиться регіон Північна Америка, показник якого у 2016 р. склав 8,1 млрд бар., що складає близько 23,3 % від загальносвітового споживання. Третє місце за цим показником посідає регіон Європа та Євразія, який в 2016 р. спожив 7,1 млрд бар. нафтопродуктів що склало 20,4 % світового споживання. Найменше нафтопродуктів у 2016 р. було спожито регіоном Африка – 1,5 млрд бар. У 2016 р. порівняно з 1990 р. найбільше збільшення темпів споживання нафтопродуктів зафіксовано в регіонах Південна та Центральна Америка та Близький Схід (139,3 % та 135,6 % відповідно). Найменший показник темпу

приросту в 2016 р. порівняно з 1990 р. зафіксовано в регіоні Європа та Євразія (–16 %). Основними світовими споживачами нафтопродуктів є США (20,7 %) та Китай (12,1 %), які у 2016 р. спожили 7,2 та 4,2 млрд бар. відповідно. Зі значним відставанням від головних світових лідерів слідує Індія – 1,6 млрд бар. (4,6 %), Японія – 1,46 млрд бар. (4,2 %) та Росія – 1,25 млрд бар. (3,6 %). На першу п'ятірку країн-лідерів приходить близько 45,2 % загальносвітового споживання нафтопродуктів.

У 2016 р. Україна посіла 33 місце серед країн світу за показником споживання нафти. Україною було спожито 0,098 млрд бар., що склало 0,28 % від загальносвітового споживання. В Україні в 2006–2016 рр. спостерігалось зменшення попиту на нафтопродукти: бензину – на 49,8 %, дизельного палива – на 10,8 % [7-11].

ВИСНОВКИ

У статті здійснено оцінку стану та визначено тенденції розвитку світового та українського ринків нафти за напрямками: запаси, видобуток і споживання нафти, а також виробництво з неї та споживання нафтопродуктів із урахуванням зовнішньоекономічних відносин країни, що дає можливість визначити світові тенденції і специфічні проблеми України в нафтовій і нафтопереробній промисловості. На основі проведеної оцінки стану ринку нафти та нафтопродуктів і тенденцій розвитку нафтопереробного комплексу України було зроблено висновок, що на цей момент існує системна криза нафтопереробної галузі України, основними причинами якої є: по-перше, недостатність обсягів вітчизняного нафтовидобутку для задоволення потреб національної нафтопереробки; неефективність заходів державного регулювання вітчизняного ринку готових нафтопродуктів; спровоковане Російською Федерацією припинення поставок сирової нафти з цієї країни за відсутності ефективних дій в Україні по заміщенню цього джерела поставками з інших регіонів світу.

SUMMARY

The article assesses the state and defines the main tendencies of the development of the world and Ukrainian oil markets. Analysis of trends in the development of the world and domestic oil markets was carried out on the basis of data describing both stocks and production, and consumption of oil, as well as production from it and consumption of petroleum products, taking into account foreign economic relations of the country. The regional structure of world production, consumption, export and import of oil is estimated. The assessment of the state and trends of the world and Ukrainian oil markets is the basis for choosing the priority directions of ensuring Ukraine's energy security.

Keywords: oil, oil market, fuel and energy resources, regional structure, development

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. BP Statistical Review World Energy June 2017 // British Petroleum. URL: <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/excel/energy-economics/statistical-review-2017/bp-statistical-review-of-world-energy-2017-underpinning-data.xlsx>
2. Енергетичний баланс світу за 2000–2015 рр. // International Energy Agency. URL: <https://www.iea.org/statistics/statisticssearch/?year=2015&country=worldD&product=Balances>
3. World Bank Open Data. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
4. BP Statistical Review 2017. URL: <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review-2017/bp-statistical-review-of-world-energy-2017-full-report.pdf>
5. Управління енергетичної інформації // U. S. Energy Information Administration. URL: <http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm>
6. Організація країн-експортерів нафти // The Organization of the Petroleum Exporting Countries. Annual Statistical Bulletin 2017. URL: <https://asb.opec.org/index.php/data-download>
7. Виробництво основних видів промислової продукції у 2016 році // Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/ovp/ovp_u/ovp2016_u.zip
8. Паливно-енергетичні ресурси України : стат. зб. / під кер. А. О. Фризоренко. Київ : Держкомстат України, 2016. 157 с.
9. Annual Statistical Bulletin 2017 // The Organization of the Petroleum Exporting Countries. URL: http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2017_13062017.pdf
10. Data work book Statistical Review 2017 // British Petroleum. URL: <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/excel/energy-economics/statistical-review-2017/bp-statistical-review-of-world-energy-2017-underpinning-data.xlsx>
11. Статистична інформація // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=35081